

ИЗЛАЗИ
ушорником, четвршом
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиковић

БРОЈ 10 ПР. Д.

ПОКАЈНИК

— АВГУСТ ФОН ПЛАТЕН —

Страшна бура бесни, ноћ се тамна хвата,
О, ви свети оци, отвор'те ми врата.

Пустите ме код вас да починем клон'о,
Док не зовне с торња на јутрење звоно.

А тад нек ми даде ваш манастир бедан:
Једну ризу црну и саркофаг један.

И ђелију худу с четир' вида гола.
Ја сам некад им'о овог света пола.

Та погнута глава, што за постриг моли,
Увенчана беше с много круна холи'

На слабоме плећу, што пред вама клања,
Хамерлин је био у знак царског звања.

Пред смрћу сам себе о бесмрћу вар'о,
А сад срушен падам к'о и царство старо.

Милорад Ј. Мишровић.

СРЕЋА ИЗНЕНАДА

написала Милка Гргурова.

У Београду има доста великих кућа у којима су дворишта читаве улице, са обе стране изидани мали станови, »соба и кујна« па и на самим Теразијама има таквих кућа доста.

У једном од таквих станова живела је и нека удовица Маца, са својом ћерком Милицом.

Маца је туђ посао радила, а ипак је своје дете шиљала у школу да што научи. Желела је да јој кћи буде учитељица. Бојала се сирота жена, да јој не мора и кћи са својих десет ноката зарађивати свој хлеб насушни. Јер она јадница скоро ослепи од тешког рада. Најфиније везове израђивала је и то ноћу кад је била најдоколнија, те тако мало по мало поче и вид губити.

Али на њену велику жалост кћи јој не имаше дара да се спреми за учитељицу. И тако је морале дати у женску радену школу, из које су до сада многе ваљане раденице изишле. Милица је изабрала посао за очи најтежи: »бело рубље.« Тај је посао најрадије вршила. Маца се Богу молила да јој Бог одржи очи, бар дотле, док јој кћи не узмогне сама заслуживати. Јер шта ће од њих бити ако пре времена ослепи? И Бог је чуо њену молитву.

Таман је Милица свршила школу, и добила као вредна раденица шиваћу машину, те почела зарађивати, кад јој јадна мајка изгуби сасвим вид. Могла је још само назирати по неке предмете по соби.

Маци беше веома тешко што јој морале и кћи ноћу радити те упропашћивати очи своје. Она је сирота мислила да сваки мора њеним трагом проћи. И често је говорила својој кћери:

— Чувај дете моје, своје очи, не знамо их ценити док их имамо, а кад их изгубимо, онда их горко оплакујемо.

Милица је била добра девојка, била је и лепог узраста, имала је прекрасне смеђе очи у којима се огледала њена добра душа, она је своју мајку обожавала, и увек говорила:

— Мајко моја, све си за мене жртвовала: не одспаване ноћи, своје здравље; никада се ниси знала одморити од свога рада, дала си ми живот, па и очи своје, како да ти све то вратим?

— Буди увек добра и скромна као што си, па си ми све вратила.

Милица је таква и била. Материна воља била је њој света. Никада јој се ни у чему није противила. Ништа није учинила што прво своју мајку није запитала. Па ипак имала је неку тајну у срцу, коју није ни самој себи смела признати. Често би се занела својим мислима кад јој је мајка спавала, а она ноћу још радила. Суза би јој се у оку заблистала и тешко би узданула. Али дању, нит би јој ко сузе видео, нити уздисај чуо, увек је била са сваком мила и весела.

Беше то у недељу баш пред сами Божић кад Милица морале изаћи да однесе свој рад који је довршила те да за њ добије новце.

Мајка јој оста сама код куће, седела је и мислила, та друго шта и није могла чинити кад није ништа видела. Мислила је о својој ћерки, како ће она своју младост провести радећи тако дан ноћ непрекидно, и дворећи њу слепу. Како би срећна била мајка, да јој нађе добру прилику па да је уда. Била би своја домаћица, знала би да неби своје дете оставила саму без одбране у потпоре после смрти своје. А осећа не само да су јој очи пропале, но да јој је и здравље понустило. Тако удубљена у мислима, наједанпут се трже, кад неко закуца на вратима. А како врата беху забрављена, устаде лагано, узе свој штап и одмили до врата да их отвори, и не питајући ко је. — Та ко би други могао бити до њена ћерка Милица. Али како се јадница трже кад неки крупни мушки глас назва Бога. — Она мало несигурним гласом одговори.

— Бог вас помогао! А кога тражите?

— Вас, госпо, тражим. Зар ме не познајете? Та ја сам ваш комшија, Јова Бибериф, бакалин.

— А да, извините, не видим, драги комшија, вид ми је са свим пропао. А вас нисам одавно ни чула ни видела. — Тако у разговору уђоше у собу, и понуди га да седне.

— Па знате како је, рече Јова, сам сам, не могу никуда, немам домаћице, а деца су мала треба их намирити; научила су да их ја и обучем, да их надгледам, као што је чинила и њихова покојна мајка. На млађе се човек не може ослонити.

— То је истина! За вас је врло тешко, срећом што вам је дућан у вашој кући где седите.

— Па то је сад моја кућа, купио сам је пре неколико месеци.

— Е да, то нисам знала. Па нека вам је сретно!

— Хвала, комшинице. Па ето видите посао ми добро иде. Дућан сам за ово кратко време још проширио. Сад би ми требала још само жена у кући.

— Па лако ћете се и оженити.

— Боме не знам како ће с тим ићи, мало их има, које би хтеле на децу поћи. А моја су деца још мала, једном четири, другом две године. Ту треба још материнске неге. Па за то сам рад да узмем ваљано чељаде па ма била и убога сиротица. — За тим мало поћуташе обоје. — Па онда опет настави даље:

— Видите драга комшинице, дуго сам мислио где да нађем тако створење које би се својски евило око деце моје. Да буде деци мајка, а мени добра жена и домаћица. Па ето једва је нађох. Већ има годину дана како гледам госпођицу Милицу, вашу ћерку, како вас негује, како вас пази а међу тим врши свој посао. Кад иде улицом не зверва вам она којекуд, већ гледа преда се, и за оним за чиме је пошла. Па сам помислио хајде да окушам срећу. Ми смо некада добро и живели, док ми је покојница жива била. Често смо се и састајали, а ево, од ове две године како она сирота умре, не знам да ли смо се и видели који пут?

— Бо'ме и нисмо мој комшија, нисте нас од оно доба баш ни једанпут походили.

— Ех опростите ми, али сам тим више на вас мислио. А сад, баш хоћу да вам кажем без околишења: дошао сам да у вас запросим руку ваше кћери Милице.

Сирота Маца, и ако је одмах из првих његових речи опазила да ће јој кћер запросити, ипак се мало збуну, те после кратке почивке одговори:

— Ја немам ништа против; ако и моја кћи пристане, онда вам ја дајем свој маторински благослов.

— Е добро дакле, а ви питајте вашу ћерку, која ће, уверен сам, пристати кад је ваша жеља. Колико ми је познато још се вашој вољи није противила. А за опрему моја је брига.

Јадној Маци чисто сину лице од радости па одговори.

— Моја је ћерка и заслужила срећу. Она је добро и послушно дете. Ха, ево чујем је баш где долази. — Јова брзо устаде, па рече тихим гласом.

— Идем ја, а ви је на само испитајте, па ако буде суђено — — Ех, збогом остајте! — Тако се Јова сусрете баш на вратима са Милицом коју поздрави, а Милица га отпоздрави па онда зачуђено за њиме погледа. А кад уђе у собу, запита своју матер:

— А од куд тај тврдица овде? Та није нам прешао прага, од како га једном замолих, кад ти мајко оно болесна беше, да ми позајми десет динара, да ти лек купим. А он ми рече: »Немам!« Од то доба нисам га ни погледала, а томе има скоро две године.

— Е шта ћеш дете моје, одговори Маца мало збуњено, времена се мењају, па и људи. Онда је био ваљда тако рђаво расположен, а данас — ето видиш — данас дође да те запроси за жену.

— Зар он? — узвикну чисто поплашена Милица. Па шта си му ти мајко одговорила?

— Да би те радо дала, ако ти — — —

— О не мајко, никада! Зар за човека да пођем, који нема ни мало срца, ни душе, који ме је могао гледати обливену сузама, кад га замолих за десет динара, и кад му рекох да од тог лека зависи живот твој! —

— Дете моје, немој га тако нагло осудити, можда човек није имао у онај пар. — Ето видиш, да је он тако без срца, и тврдица, као што ти велиш, зар би хтео поред свога лепог имања, па још и млад и угледан, узети девојку сироту, па још и опрему да јој даде.

— На част му мајко све, па и његово имање; волим до века сиротовати, него њему у чему год бити обвезана. Јадна моја мајко, ти би прва осетила његову милошту.

Бадава јој је мајка доказивала како би спокојно умрла кад би њу пребринула, кад би знала да је у имућнијој кући, да не мора до века туђа раденица бити. Најпосле зачуди се њеној упорности, те је запита:

— Ваљда и због деце нећеш за њ да поћеш?
— О не мајко, деца мени не би ништа сметала; кога су у стању да вређају та два анђелка? Али ја не могу за њега да поћем па ма само злато преда ме просипао!

— Онда мора и другога узрока бити, кад се ти мојој вољи толико опиреш.

Да је могла мајка у том тренутку погледати Милицу како јој лице румен обли, брзо би погодила шта се у срцу девојчином збива.

Милица не одговори ништа, она се чисто поплаши, да јој се мајка дотакла и нехотице њене тајне. Суза јој затрепти у оку, а усне јој задрхташе. Ни сама није знала шта да одговори мајци. Кад не одговори ништа, мајка се за час трже, и брижно је запитала:

— Дете моје, што си заћутала; зар немаш ништа да ми одговориш?

— Мајко моја, од тебе у моме животу нисам ништа крила, слушала сам те у свачему. Никада ти се нисам ни у чему противила. Па ипак сам ти нешто затајила, а то само за то што и за мене беше до данас тајна; ти си ми је твојим питањем дирнула, сад је морам и теби поверити. Ја љубим мајко, младича, који је сиромашнији и од мене јер нема ни оца, ни мајке, а ни имања каквог. Има само своје вредне руке, и добру главу. Он је мајко механичар, и сад је у нишкој фабрици. —

— Шта! Да то није Стојан? — упаде јој мајка у реч. — Анђин брат од ујака?

— Јесте мајко, главом он!

— Па зар ти је он обећао да ће те узети?

— Не мајко, он ми не рече ништа, ни да би ме узео за жену, а још мање да ме воли. Али ја сам његове мисли прочитала у његовим очима. Ја знам да ме он воли. А сад, у овоме тренутку кад ти се исповедам, осећам да и ја њега волим. Опрости ми, мајко, за ову тајну ти једина знаш и нико други. — А Бог зна можда неће никада нико више ни дознати за њу! — доврши тужним гласом Милица.

— Па зар ти дете, хоћеш ради простог заноса да одбијеш тако добру прилику? Такве фантазије могу себи допустити само имућне девојке, а не такве сиротице као што си ти. Послушај ти своју мајку која ти добра жели. Стојан ти не рече ништа, ни да те воли, ни да би те хтео узети за жену. Као паметан човек види и сам да је сиромаш и да мора још туђи слуга бити, док не заради толико да може свој господар постати. А то може још дуго трајати; дотле се може много што шта изменити и догодити. Па и он је тако далеко од тебе, ко ти може јамчити да се неће за то време у другу загледати?

Мајка јој је још дуго говорила, и разне примере наводила, док најпосле ожалостена упорством своје кћери, која до сада беше увек послушна, не заплака се горко.

Кад виде Милица сузе Материне, поплаши се, полете брзо к њој паде пред њу на колена, обгрли

је, наслони на мајчино крило главу своју, па повика тужним гласом:

— Мајко моја, зар због мене сузе да проливаш. Зар не беше доста што очи своје изгуби док си ме на пут извела. Зар сад да их још и у сузама купаш? И то због мене? О опрости ми, мила мајко, и не плачи више. Свака твоја суза пада на моју душу. Послушаћу те, слатка мајко моја, и поћићу за онога за ког ти хоћеш да поћем. Имаш право, како мајка може своје детету зло желети. Па кад ти кажеш да ће добро бити, онда ће за цело и бити добро.

Јадној Маци сину лице од радости, пољуби је па рече:

— Хвала ти дете моје, нећеш се за то покајати што си мајку послушала.

— Само те једно молим мајко, немој пре Божића ништа свршавати. Треба ми мало времена да се и сама приберем.

Мајка јој на вољу остави. Била је срећна што је ћерку могла склонити да пође за газда Јована, који заиста беше имућан, па и поштен човек, и ако је био тврдица.

Тако дође и Бадњи дан. Милица је спремала њихову собицу и кухину. Нешто је мало умесила, па и кокошку заклала, да на благ дан и оне печења окусе. Кад је све порадила рече својој мајци:

— Мајко моја, хоћеш да позовеш после вечере Анђу и њену мајку, па да заједно проведемо Бадње вече. — Разуме се да је Мајка на то пристала. А Милица је брзо отрчала да их позове.

После вечере закуца неко на вратима. Милица брзо скочи да их отвори, знала је већ да је то њена другарица Анђа, са својом мајком, која беше такође сирота удовица, и становаше у истој кући.

Али како јој срце силно закуца, кад виде да уђе с њима још неко. А то беше Стојан који дође да проведе празнике код своје тетке. Сирота Милица, ни сама није знала да ли да се радује његовом доласку, или — —. Та зар мајци није дала реч да ће поћи за газда Јову?

Кад уђоше у собу, и Маци честиташе Бадње вече, она јадница задрхта кад чу и мушки глас па запитала:

— А ко је то још с вама?

— Зар га не познајете, та то је наш Стојан! — рече комшиница.

Сирота Маца пребледи, и помисли, сад је све пропало, те само што се не сруши са столице. Милица јој брзо притрча, и шану на уво:

— Умири се мајко. Ја ћу поћи за газда Јову као што сам ти и обећала. — Маца се мало умири. Поседаше и почеше се разговарати. Онда рече Анђина мајка:

— Знате ли, комшинице, да ће Стојан постати сад свој газда?

— Е да? рече Маца, зар је већ толико стекао да може на своју руку радити?

— Хе моја комшинице срећан вам је тај деран. Добио је на класној лутрији десет хиљада динара!

Видите то се зове »срећа изненада«!.. Сви се изненадише. А Маца још највише, она је волела Стојана. А знала је и сама да би то боља прилика била за њену ћерку него удовац са двоје деце! — Али хоће ли је он сад запросити? — Тако прође вече. Па најпосле и разиђоше се а не рекоше ништа.

Осташе и мајка и ћерка замишљени, ни једна не смеде проговорити речи о Стојану. Обе посумњаше: да ли ће Стојан сад запросити Милицу?

Сутра дан на Божић после службе божије дођоше опет сви троје, комшиница са ћерком и са Стојаном. Па још с врата поздравише их са речима:

»Христос се роди!« —

— Ваистину роди! — Стојан брзо приђе Маци, пољуби је у руку, па рече:

— А до године мајко, ако нас Бог све скупа поживи, и ако сам вама и Милици у вољи, да проведете празнике и са мном као својим зетом. Пристајете ли мајко? — Шта је друго знала Маца да чини но да их благослови, и благосиљајући их, рече им:

— Христос се роди! и дај Боже да се и вама децо моја, срећа роди! Срећни били!

ЗИМСКА ИДИЛА

Вејавица густа завија и мете,
А широки путем саонице лете.

Брзи коњи скачу, а прапорци брује,
У селу је мирно, нико се не чује!

Усамљена стоји кућица крај пута,
Стреха са свих страна снегом обасута.

А на прагу мома; — да дивна створења!
Какав ватрен поглед, препун нестрпљења!..

Бог зна куда гледе црне очи њене,
Образи јој бујни пламте и румене!

Пахуљица снежна право на њих лети —
Слатко јој је овде пасти и умрети!..

Сокољанин.

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XXVII

Игра се завршила. Заморени касири зеваху. Играчи се проредише. Некако лагано, ногу пред ногу, одлазише

они од столова с празним џеповима. Понеки, после кратка размишљања и пребројавања заосталог новца, поново се враћаше столовима, бацаше последњу крајцару и изгубивши је, — опет одлазише. Један елегантан брадоња, с дугачком косом, истресе из буђелара сву ситнурију, накрпари пет франака и баца их на сто. У тој ставци могаху се видети и монете од пола динара. Баш се видело да су то последње паре; тек ни оне му не помогаше. Он је све изгубио. Ујевши се за усне и обрнувши се на потпетицама, он се лагано упути изласку.

Иванови и Коњурин и даље играху. Овај последњи већ није избацивао вице, — играо је у ћутању. Николај Ивановић такође ћути, а сав се зацрвенио. Само Глафира Семјоновна је овда онда правила којекакве напомене. Најпосле, Николај Ивановић баца новац на ну-меру, и проигравши га, рече:

— Доста. На врби не роди грожђе. Овде би човек могао и душу своју проиграти.

И надувши се — одиђе од стола.

— Та већ поодавно нико ништа не добија само ови проклетни ђаволи себи новац грабе! одазва се Глафира Семјоновна, машући главом на касира.

— Остави то, Глаша! рече јој муж.

— Само још једанпут. Ја сам у добитку, па не могу.

— Како можеш говорити да си у добитку, кад ти је муж преко четири стотине франака изгубио! рече Николај Ивановић. — Нису ли нам новци из једнога џепа? Бацај и ти, Иване Кондратићу, рече он и повуче Коњурина за раме.

— Готово да бацим, јер ћу и без чизама морати кући отићи, рече овај, па одиђе од стола и стаде пребрајати заостали новац.

Глафира је и даље играла.

— Глаша! викну јој муж још један пут.

— Сад, сад... Ево, ово је последње...

— Та, сачувај то мало новаца бар за жељезницу и за кочијаша од станице. Ја немам у џепу ама баш ништа, осим чека за банку.

— Биће за жељезницу, биће.

И Глафира Семјоновна тресну на длану гомилицом петофранака. Муж је домча за руку, силом је одвуче од стола и строго рече:

— Забрањујем ти игру! Доста је!

— Дивно, Бога ми: таква турска зверства, над же-ном чинити пред цивилизованом публиком! рече му она заједљиво, а руком се држи за сто. — Ја сам у добитку: имам двадесет и пет франака добитка.

— Да се ниси усудила говорити ми о добитку!

И они ћутећи пођоше из играчких салона ка излазу.
— Да ли ће се стићи на воз? Да нисмо закаснили? говорио је Николај Ивановић.

— Знаш, хвала Богу, да последњи воз иде кад се игра заврши, одговори му Глафира Семјоновна. — Ах, како сам била луда, настави она даље, — што не доврших игру отоич! Била сам у добитку са сто седамдесет динара.

— Шта ти је вајде разбирати ко је луд, а ко пуст! рече Коњурин. — Сви смо ми будале. Паметан свет овде не долази.

Кад су излазили из играчкога дома, видели су око клупа у башти једну гомилу. Неко је викао и јаукао иза гласа. Неколицина се људи ужурбала око тога. Из мале кућице, што ту стојаше осветљена лампионима, трчао је дечко у белој кецељи са чашом воде у руци, без подноса. Иванов и Коњурић пођоше да виде шта је... На песку је лежала у истерији, млада, кицошки одевена дама. Она је плакала, викала и смејала се. Свет се постарао да је освести. То је била она иста дама, коју су руски путници видели у салону, где залаже своју бразлетну кајишару.

— Јеси се изиграла, матушко?... Зар дотле дође?... Па добро је кад већ лежиш... Шта би ти ми!... рече Коњурић.

Дошавши у Монте-Карло на колима, наши путници нису знали куд се иде на жељезницу. Глафира је морала питати оне, што туда пролажаху:

— Ља гар? Уе ља гар? Ља стацијон?

Показаше им куд се тамо иде.

Они опазише како понеки већ трче, и помислише, да то мора бити због воза. Потрчаше и они уз остали свет. И трчали су тако подалеко... Али, пред њима се најпосле затворише једна врата и они застадоше.

— Никола Ивановићу! Па шта је ово? Ови не пуштају... Та ми ћемо закаснити за последњи воз... говорила је у страху Глафира Семјановна.

— А закаснићемо? тако нам и треба, госпођо... Ноћићемо ено онде, у травици, за све наше глупости, одговори Коњурић уздахнувши. — Будале треба учити памети, те још како!

— Не, не, ви како год хоћете; али ја ћу на травици... Неће ми се да два стана плаћам: један овде, а други у Ници. И шта би то најпосле значило? Скинули су с нас седам кожа у овим салонима, па још и два стана да платим!... Не, — на траву, или на скамију. Хоћу да се казним за неупутности!

Пред затвореним вратима нису они сами стојали; било је ту и другог света. Глафира се нешто устумарала, и свима се обраћала својим питањима, без везе, као на пример:

— Ме каман дон?... Ну вулон сјур ља гар... Ље дерније трен... Ну вулон партир а Нис, а овде затварају врата! Уе ља гар?

Нађе се људи те је умириваше. Један младић, са зеленом капом и црвеним рукавицама, старао се да јој објасни француски, да ће они стићи, да су ту затворили врата од машине за кретање, да ће се машина одмах подићи горе и тада ће их пустити на врата; али Глафира то није могла у оној журби разумети.

Врата покретне машине се најпосле отворише. Глафира Семјановна домча мужа за руку и увуче га у вагон, узвикујући му: «брже, брже.» За њима скочи и Коњурић. Вагон се брзо напуни и стаде се спуштати.

— Боже мој! Ово је, асансер! Ово је покретна машина узвикну Глафира. — Ми нисмо погодили куд треба.

— Стој! Стој! дрекну Николај Ивановић момку, који креташе машину и стеже га за руку. — Ми идемо на воз. Гар... Гар... Трен...

Али машина се није зауставила.

— Фу! Ово је права несрећа!.. Куда ли нас спуштају!... Не треба нам... Ми никуда нећемо... Ми идемо у Ницу, у Ницу... Глаша! Та преведи овоме ћелоњи да ми морамо у Ницу!...

— А шта се ту има преводити, кад нас у дубине земаљске спуштају! Изволи после одавде изићи.

— И то је све са тебе!.. корео је муж Глафиру Семјановну.

— Е, где сад? А што баш с мене?...

— Па ти си ме увукла за руку; ниси ни распитала добро куд се иде, а овамо ме вучеш! Иване Кондраћићу, шта да се ради? Ми би трабали ићи у Ницу, возом, а овамо, Бог те пита, куд нас спуштају.

Коњурић седи сав погружен.

— Све је то мало према гресима нашим! одговара он.

Онај, што креће машину, цепкао је билетиче и наплаћивао по пола франка за вожњу.

— Шта? за вожњу? На силу нас спуштате и још да вам платимо? виче набусито Николај Ивановић. — Не дам ти ни пребијене паре.

— Mais, monsieur... (Али, господине) поче момак.

— Марш, марш! Не пружај руку, или ћу те мазнути! Ми хоћемо у Ницу, а ви, ђаво би вас знао, куд нас вучете! Мерси... Ни паре...

Машина стаде. Врата се отворише. Глафира погледа па рече:

— Подај му, Никола Ивановићу, подај... Стигли смо где треба... на жељезницу... Ево пруге... Ево станице и касе жељезничке. Подај!

— Ама, шта да му дам, кад сам све до крајцаре изгубио? Подај сада ти!

Глафира Семјановна даде момку два франка и пожури на касу за билете. Воз је већ пиштао и приближавао се станици. Фењери на локомотиви сијају, као два огњена ока.

— Ко би то знао, да ћемо доћи овде... на воз, у покретној машини, говорио је љутито Николај Ивановић.

На два-три минута за тим, они су већ седели у вагону.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ШАХ - МАТ

JOSEPH MONTET

I

Било је већ осам и по месеци од како је отпочета партија. Хе, децо моја, то је била партија! Нико се живи не сећа да је икада било тако што. Први пут су тада два најславнија и најчувенија играча ступила у борбу и то први пут морало је бити и последњи пут.

То је била јединствена борба у којој се Том Пени борио против Џонатана Пима, Енглеска против Америке, стари свет против новог. Са обе стране Атланскога Океана сатрше се лепо новинарски известиоци,

а непристрасна историја већ је оштрила своје длето да у вековну бронзу уреже исход ове исполинске борбе.

На којој ли ће страни бити победа? Која ли ће бити побеђена? Оштра неодлучност у којој се подстицало самољубље двају табора у надметање двеју раса. Између њујоршког *Електрик*-клуба и лондонског *Ексцентрик*-клуба то се надметање развило у родољубље. Очевидно је било да ће на дан одлучне борбе застава побеђенога народа бити истакнута али не и развијена на балкону побеђенога друштва, и да ће његови чланови бар шест месеци носити флор. Само тако треба подносити узвишене боле и јаде, прогутане увреде и поруге, јер их никакво задовољење не би могло више залечити и избрисати.

А таква је била погодба за борбу. Требало је да та партија буде једна једина у својој врсти. Она се никако не би могла започети, јер је са обадве стране било тако уговорено, да ни под каквим изговором не може побеђени тражити да се партија врати у своје првобитно стање. То је био двобој без помиловања: из њега је требало да изиде жив само један противник. Дакле и одвише су познавали карактер обадвојице бораца и њихов несавладљиви понос те су их за то и сматрали кадима за ту величанствену борбу.

До душе сила су муке видели докле су их приволили на ту борбу. Када је, помоћу дипломатије, импресарио Корнелије Квик, у чијој се глави и зачала та велика мисао да приреди овако што, дошао да им у начелу одреди место састанка, тада се истаче једно врло важно питање због којег у мало не одоше у ветар толики напори, — то јест питање: где да се састану?

У Енглеској? — Никада не би Џонатан Пим пристао на то. У Америци? Замало што се Том Пени није угушио од љутине онога дана када су му учинили тај дрски и непромишљени предлог. Зар један корак ближе противнику није уједно и почетак губитка права и прећутан доказ о својој потчињености?

Њихово устезање било је сасвим правилно и на своме месту, јер се тако не би ни једна ни друга страна излагала неприлици. Тражило се, дакле, неко помирљиво, неутрално земљиште. Но где да га нађу?

Кад би некако усред Атлантика било какво острво, какав гребен, каква стена, онако право место за играче и две столице, е онда би тепоћа за час била откљоњена. Но Провиђење, којему је задатак да предвиди све, није било предвидело овакав случај.

Да би поправио оно што је небесна свемоћност заборавила да учини, предложи импресарио да се у најам узме једна лађа која би стајала напред Атлантика, на подједнаком растојању и од америчке и од енглеске обале. На ту би лађу дошла оба борца и лађа би ту остала, као какав понтон, за све време игре. Две флотиле, једна енглеска, а једна америчка, служиле би им за доношење животних намирница и угља. Оба противничка клуба, *Ексцентрик* и *Електрик* поднели би попола трошкове око тога, а он, Корнелије Квик задовољио би се монополем на опкладе и својом таксицом по један одсто на целокупну уложену суму.

Али и тај тако вешто измишљени план морао је пропасти. Ко би унапред могао рећи колико ће трајати

партија између таква два противника као што су чувени Џонатан Пим и славни Том Пени? Може бити и шест месеци. А шест месеци бити на мору — то је, Бога ми, и опасно. Могла би још наићи каква бура те оправити чувенога Џонатана Пима и славнога Тома Пениа да у трбуху каквог морског чудовишта или Јонина кита или какве змије која је приврженик уставне монархије доврше своју партију шаха. Требало је наћи какво друго, ограничено средство.

То ограничено средство била је електрична жица која ће стећи себи име са покушаја везе између старог и новог света, и тако су се већ осам и по месеци борили Џонатан Пим и Том Пени о назив „јединога светскога вештака племените игре шаха“.

II

Сваких дванаест часова телеграфовао је Том Пени Џонатану Пиму:

„Ја мичем лауфера на поље 15.“

А сваких дванаест часова одговарао је Џонатан Пим Тому Пениу:

»А ја мичем краљицу на поље 27.“

А у свакоме размаку од дванаест часова импресарио Корнелије Квик, који је остао у Њу-Јорку, добијао је из Енглеске у средњу руку две стотине педесет до три стотине депеша од оних који желе да учествују у опклади. Он је на њих одмах одговарао да их прима. Једанаест писара радили су код њега непрестано, водили то прекоморско рачуноводство и превртали од јутра до мрака и од мрака до зоре листове огромних регистара у којима су се, у збијеним колонама, низала највећа имена из енглеске аристократије, све лице у лице с трговцима петролеума, месарима, најколосалнијим богатима слободне Америке. Толика је велика била размена депеша, коју је проузроковала ова међународна борба, да су се поводом овог неочекиваног догађаја спасла и на мах опоравила три подморска електрична друштва у очи својега жалоснога банкротства.

Почев од 15 октобра прошле године партија је била сумњива. При крају децембра Том Пени беше толико ослабио да су се акције Џонатана Пима јако попеле и постале тако рећи безграничним. Но око половине јануара енглески је борац, неким генијалним лукавством задобио све што је био изгубио па и још више. Пим се се полако смандрљавао, а Пени се, опет, полако уздицао. При крају марта месеца опет Пени одржа превагу. За тим се бојно поље стеснило и расплет борбе постајао је све више и више бржим и одлучнијим.

А од сутрадан већ се стаде мењати судбина битке; ратна срећа се, бар по изгледу, наклањала од Џонатана Тому и од Тома Џонатану, узносећи и бацајући њихове поштоване присталице на врхунац тријумфа и у бездну очајања.

Најзад 25 маја амерички борац доби такво надахнуће које савлађује и саму судбину. Кад Том Пени доби његову депешу, њега свега проби хладан зној. Но ипак се није дао тако лако ухватити у кљусу и још за пет дана продужи своју агонију. Тридесетого маја њему сину нада. Последње мицање његова противника отво-

рило му је пут к спасењу... Таква погрешка у одсудном тренутку! Је ли то могућно?

И Том Пени поче испитивати ствар мало изближе. Погрешка није била баш тако поуздана. Могло се у њој скривати какво страховито лукавство. Шта да мисли? Како да сматра то? Било је свега двоје: притворство или погрешка, а он је морао проћи кроз та отворена врата. Ако је погрешка онда је Џонатан Пим свршио; ако је притворство — Том Пени је до ноге потучен. И тога дана, састављајући свој телеграм, Том Пени осети да је сав свој новац проиграо.

Један час позније, отворивши депешу својега противника, Џонатану Пиму заигра на уснама тријумфални осмех.

— Господо, рече он својим колегама из *Електрик-клуба*, сутра у дванаест часова енглески ће борац извршити пресуду над самим собом.

И он посла своју депешу, док је громогласно ура! потресало прозоре *Електрик-клуба*.

Сутра дан, у Лондону чланови *Ексцентрик-клуба*, забринуте што не виде свога колегу Тома Пениа у уобичајени час, послаше његовој кући изасланство. Изасланици се вратише пренеражени: нашли су Тома Пениа где лежи на поду у својој одаји за рад. Ударила га је капља, а у руци му је још стајала депеша из Њу-Јорка, која га је осудила.

Ш

Већ два часа како у великој дворани *Електрик-клуба* седи за својим шахом Џонатан Пим, очекујући телеграм од својега противника.

Шта ће да значи то ћутање?... Да није славни Том Пени при последњем, одсудном мицању уступио с бојнога поља и, пре но што је потписао свој губитак круне, не хтео да пошаље одговор, који би требао да потврди његову немоћ?

При самој тој помисли Џонатан Пим набра обрве. Тај му је одговор био јако потребан, јер је једини он могао довршити партију... Без њега би партија остала недовршеном и, ма како да је поуздан да је победа његова, тај би му одговор оскудевао за ону славу и част, коју му је једино последње мицање Тома Пениа могло дати!...

Он би био очаран тим крунисањем своје каријере и називом: „једини светски шахист“; као прави Јенки и истинити шахист, он би дао за то десет година својега живота. Зар тај завидни, славни, узвишени назив да му се тако олако измакне издајом нелојалнога противника?...

И чупкајући нервозно своју густу, рићу браду Џонатан Пим осети да је од гнева побледио. У тај пар улети један служитељ, носећи на служавнику неку увину хартију.

— Једна депеша за господина Џонатана Пима, рече он.

— Дајте, викну шахист и пружи руку.

Он дохвати телеграм, отвори га и гласно прочита ове четири речи:

„Ваш противник је мртав.“

Хартија му испале из руке и паде на простирку, са које је један од чланова подиже, да би се уверио о њеној садржини.

— То није све, рече он, од вас траже и одговор.

— Ево га, рече Џонатан Пим.

И узевши хартију и, испод реда: „Ваш противник је мртав“ написа ове две речи:

„И ја.“

За тим, извукавши револвер из џепа, он пројури себи танае кроз главу.

Велимир Ј. Рајић.

КЊИЖЕВНОСТ

Песма „Покајник“, од чувеног немачког песника Августа фон Платена, коју у данашњем броју доносимо, односи се на цара *Карла Петог*. Он је био цар немачки, али у исто време и господар Шпаније, Нидерланда, Неапоља, Сицилије, свију новооткривених покрајина у обема Америкама и т. д. Био је један од најсилнијих владалаца свију времена, али не и од најбољих. На две године пред смрт одрече се престола, на који се више није ни враћао, и ступи у манастир св. Јуста у Естремадури у Шпанији, где је и умро.

Споменак, књига за децу. Кита друга. Прибрали: *Л. Лазаревић* и *Д. Ј. Соколовић*. Београд. Штамп. Павловића и Стојановића, 1898. Цена 0.50 дин. Стр. 80 мала 8^о.

У целом се свету иде за тим да се писменост што више рашири по народу, да се деци што већма омили читање. У последње време и код нас рад на дечјој књижевности постао је интезивнији. Чак и стара гарда ступа у акцију; само канда се овде може применити закон паралелизма. Иначе, то је свакако напредак. Поред дечјих листова јављају се и књижице, којима је циљ да омиле ђацима лепом забавом и поуком читање, да попуне знање које стичу у школи, раширивши дечји умни хоризонт, богатећи га новим мислима и идејама. Али, и ако се мисли, то није све; оне имају, или бар треба да имају већу, племенитију задаћу. Те књижице морају бити васпитно средство за хармонично развијање маште, ума и осећаја; морају машту развијати, осећаје оплемењавати, побуђивајући и гајећи естетичне и посредно, како вели Јум, или још тачније Платон, спремати земљиште за етичне, за осећај љубави и симпатије; морају чистити и гладити укус. *Utile dulci*. И ту свуда мора бити што мање речи, речи, а што више срца. Стара она латинска злата вреди: *Si vis etc.*, јер се овде утиче емоционалном страном, пошто код деце главну улогу играју осећаји, и тек преко њих у конкретних представа, тако рећи чулних појава (толика мора бити вишчева моћ предочавања, пластичности, живота) долазе деца до до идеја. Само да се разумемо. Дубоки осећаји и мисли „тако зване непосредне инспирације, интуиције“ нису

за децу. С тога поезија кад заслужује ово име, у највећем случају тешка је за њу (Данте, Шекспир, Гете и др.) она не могу да разумеју, појме, формулар свих оних нејасних мисли, неодређених осећаја или карактерног стања једне епохе, једног догађаја или једне ствари. Отуда тон дечје књижевности мора бити више епски, дескриптиван, наиван (али не без поезије), а не сувише лиричан, субјективан. Деца као и народ никад не разумеју и не осећају лепоту чисто лирских песама. Зато народне лирске песме никад нису без догађаја као неке реалне подлоге. Свет не разуме оно што сам не проживи, не осети. У осталом, за то није толико бојазни колико за супротно: сувишне, празне, натегнуте дијалоге, водњикаву прозу — дечје коцке. Што се тиче сама предмета, сви знамо шта је за децу: описи природе и њених лепота, занимљиве, схватљиве и привлачне слике и приче из народног живота и историје с моралном тенденцијом. То њих највише занима и с тога је најбоље васпитно средство за њихов дух, непокварен, свеж, који се тек буди. Том кад се да лепо рухо: леп, разумљив стил, не сух но пун живота, душе, чисте поезије; свежина мисли с узвишеношћу, племенитошћу и живахношћу осећаја — добива се корисна књига, претходница књизи живота, за ширење дечјих погледа и идеја, за богаћење разума и оплемењивање срца, (јер још није време да будемо брутални), које ће тежити за вечитим идеалима лепоте, истине и правде и презирати лаж, порок и хипокризију. А то све испунити, јер се само онда долази до успеха, посао је тежак и захвалан, јер се хоће и познавање ствари и нарочите душевне диспозиције која се лако прилагођава дечјем духу. Иначе ћете све добити (нпр. *Читаннице*), али не само праве књиге за децу.

Споменак је књижица која међу сродним књижицама заузима прво место она је релативно *добра* (у најбољем значењу речи) књига. Причице су на своме месту, не без интереса и све лепе тенденције; а упућивање на добро и врлину циљ је сваке уметности, доказивао је Фенелон пре двеста година (*Dialogues sur l'éloquencі, rassim*); али ми ипак рекосмо релативно, јер се не устежемо рећи да су без неких горњих есенцијалних погодаба: без живота, без духа, само бледе контуре, цвеће здрава мириса, али не баш лепо. На сваком се реду осећа да их није писала уметничка кичица. У осталом, у оваким случајима код нас, бар за сад, о уметности нема говора. Етичност се изметне у терет који притискује и досађује (али не овде); овде су још све из дечјег живота те се лакше доимају дечјег духа. — Песмице су одабране и за њих се не може рећи што за причице. Домовина, ђак, природа све су то стари мотиви (али шта је свету ново?), али песнички полет дао им је у нову руху нове лепоте. — Поучни чланци су нови и пробрани, не миришу на катедру и учитељеву трску. Добро би било кад би ради веће разноврсности била и која краћа народна прича и слика. Дугим повлањањем и најлесна ствар постаје огавна.

Језик је коректан (сем: мрзети, корети, сопствен-ог, ом, а), а стил схватљив и разумљив; а то је врло

потребно, јер што деца не разумеју нема никаква утицаја на њих. Знано—вољено, вели народна, а оно што се заволи, то се и памти, урезује у душу и утиче на њу.

Техничка је израда укусна. Сlike су само могле бити боље.

Најзад, цена је књизи мала те је може сваки набавити који уопште жели да одвоји коју пару на забаву и поуку својој деци, да јој, у овом случају, Божићна печеница боље усприја. И ми је топло препоручујемо.

Ур. Пешров.

ПОШАЛИЦЕ

По азбучном реду. — Један господин седи за столом у кафани, а приђе му један шегрт.

— Поздравио вас мајстор и послао овај рачун да исплатите; требају му новци.

— Како је име твом мајстору?

— Тодор.

— Поздрави мајстора — рече господин — да ја исплаћујем рачуне по азбучном реду, и овог месеца плаћам онима чије се име почиње на *Ж*; зато нек причека док дође ред на *Т*.

*

Паметнији коњ. — »Мој коњ паметнији од мене — рече један Банаџанин. — Изипао лепо те се напојио, па се опет вратио у кошару; а ја, кад долазим од пића, не могу да погодим кућу.«

ПРЕТПЛАТНИЦИМА

који нису положили претплату за тромесечје, или који ма колико дугују, упућујемо ово неколико редака и молимо их да и они испуне своју обавезу, ако желе да им »Звезду« и даље шиљемо.

Ако ко од Г. која су нам послала 8-ми број »Звезде« није обећану премију добио, молимо га да нам накнадно своју адресу пошаље, како би и њему одмах премију послали.

НАПОМЕНА АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Важно за трговце.

За нову годину штампаћемо »Звезду« у 8000 примерака. Ко од г. г. трговаца пошаље оглас, који ћемо рачунати по обичној цени, молимо га у исто време да нам пошаље и списак својих муштерија, овде и унутрашности, како би им могли лист бесплатно послати.

Садржај: „Покајник“ (песма) — „Срећа изненада“ — „Зимска идила“ (песма) — „Где поморанце зру“ — „Шах-мат“ — „Књижевност“ — „Пошалице“ — „Напомена администрације“.